

**Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 43
hallituksen esityksestä laiksi Kyrönjoen erityissuojelusta**

Eduskunta on 24 päivänä huhtikuuta 1990 lähettänyt valiokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 34.

Valiokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti hankkinut edellä mainitusta esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon, joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Tässä yhteydessä valiokunta on päättänyt ottaa myös käsiteltäväksi eduskunnan 15 päivänä toukokuuta 1987 valiokuntaan lähettämän ed. Löyttyjärven ym. lakialoitteen n:o 49/1987 vp. laiksi Kyrönjoen erityissuojelusta sekä eduskunnan valiokuntaan 19 päivänä toukokuuta 1989 lähettämät ed. Nordmanin ym. toivomusaloitteen n:o 226/1989 vp. Kyrönjoen voimalaitossuunnitelmien pysäyttamisestä ja ed. Nybyn toivomusaloitteen n:o 227/1989 vp. Kyrönjoen voimalaitosrakentamisen pysäyttamisestä ja eduskunnan 11 päivänä toukokuuta 1990 valiokuntaan lähettämän ed. Jäätteenmäen ym. toivomusaloitteen n:o 260 Kyrönjoen tulvasuojelun järjestämisestä.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina kansliapäällikkö Lauri Tarasti ympäristöministeriöstä, toimistopäällikkö Esko Ylikoski kauppa- ja teollisuusministeriöstä, va. pääjohtaja Jarmo Ratia ja va. osastopäällikkö Matti Raivio vesi- ja ympäristöhallituksesta, toimistopäällikkö Esko Räsänen Vaasan lääninhallituksesta, seutukaava-arkkitehti Saini Heikkuri-Albertzi Vaasan läänin seutukaavaliitosta, toiminnanjohtaja Esa Latva-Rasku Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitosta, apulaiskaupunginjohtaja Seppo Sanaksenaho Vaasan kaupungista, kunnanjohtaja Erkki Kiskola Ilmajoen kunnasta, kunnallisneuvos Yrjö Mikkilä Kurikan kaupungista, kunnanjohtaja Jan-Erik Granö Mustasaaren kunnasta, kunnanjohtaja Kjell Heir Maksamaan kunnasta, hallintojohtaja Jorma Kangasluoma Ylistaron kunnasta, toiminnanjohtaja Simo Vaismaa Etelä-Pohjanmaan Maataloustuottajain liitosta, johtaja Seppo

Saari Vaasan vesi- ja ympäristöpiiristä, sihteeri Kari Hallantie Vaasan läänin luonnonsuojelu-
piiristä, kalastusbiologi Kjell Nybacka Vaasan läänin kalastuspiiristä, biologi Bo Storränk Natur och Miljö rf:stä, toimitusjohtaja Pertti Karhama, toimitusjohtaja Antero Halminen ja varatuomari Heikki Kilpiä edustaen Jyllinkosken Sähkö Oy:tä, puheenjohtaja Esa Kriikku Kyrönjokiseurasta, toimitusinsinööri Aarre Pasonen ja maanviljelijä Erik Hagberg Mustasaaren kunnasta.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksen tarkoituksena on suojella Kyrönjoen vielä rakentamaton osa voimalaitosrakentamiselta. Esitys täydentäisi siten koskiensuojelulakia, jolla on jo suojeltu yhteensä 53 arvokasta vesistöä ja vesistön osaa maassamme.

Lakiehdotuksen mukaan uuden voimalaitoksen rakentaminen Kyrönjoen keski- ja alaosaan olisi kielletty. Vesivoiman omistajalle tai käyttöoikeuden haltijalle maksettavien korvausten perusteet olisivat samat kuin koskiensuojelulaissa. Valtion varoista suoritettaisiin siten vesivoiman luonnonmukaisen nimellistehon perusteella laskettu käyvän hinnan mukainen täysi korvaus sekä korvattaisiin mahdolliset suunnittelukustannukset. Lailla turvattaisiin myös Kyrönjoen tulvasuojelun loppuunsaattaminen voimalaitosten rakentamiskiellosta huolimatta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi.

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (n:o 4) 11 päivästä toukokuuta 1990 muun ohella todennut, että vain perustuslainsäätä-

misjärjestyksessä annettavalla lailla voidaan puuttua ennen lain voimaantuloa tehtyihin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin, joita ei voida pitää hyvän tavan vastaisina tai kohtuuttomina. Vesihallituksen ja Jyllinkosken Sähkö Oy:n välisen sopimuksen todetaan lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentissa purkautuvan siltä osin kuin se on ristiriidassa säädettävän lain kanssa. Korvauksesta on ehdotuksen mukaan tällöin voimassa vain, mitä lain 2 ja 3 §:ssä säädetään.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan lakiehdotus selostetuin osin puuttuu kyseiseen sopimukseen, joka on tehty ennen lain voimaantuloa. Lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti estää voimayhtiötä käyttämästä tavanomaisia oikeudellisia keinoja saattaakseen sopimus-suhteen purkautumiseen perustamansa vaatimukset tutkittaviksi.

Tällaisen taannehtivan ominaisuutensa vuoksi lakiehdotus on käsiteltävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Lakiehdotus voidaan kuitenkin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, jos lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti poistetaan.

Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta on lausunnossaan esittänyt, että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä edellyttäen, että valiokunnan edellä lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentista tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Lakialoite

Lakialoitteessa n:o 49/1987 vp. ehdotetaan, että voimalaitoksen rakentamiseen Kyrönjoessa Ylistaron, Isonkyrön, Vähäkyrön ja Mustasaaren kunnissa ei saa myöntää vesilaissa (264/61) tarkoitettua lupaa.

Toivomusaloitteet

Toivomusaloitteessa n:o 226/1989 vp. ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin Ky-

rönjoen voimalaitossuunnitelmien pysäyttämiseksi sopimalla asiasta Jyllinkosken Sähkö Oy:n kanssa.

Toivomusaloitteessa n:o 227/1989 vp. ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi pikaisesti neuvottelemaan Jyllinkosken Sähkö Oy:n kanssa uusien voimaloiden Kyrönjokeen rakentamisen mahdollistavan sopimuksen purkamisesta siten, että tulvasuojat toteutetaan.

Toivomusaloitteessa n:o 260 ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin tulvasuojelun järjestämiseksi Kyrönjoella niin, ettei voimalaitosrakentamiseen tarvitse ryhtyä.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saadun selvityksen perusteella laki- ja talousvaliokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena, minä vuoksi valiokunta on asettanut lakiehdotuksen hyväksymisen kannalle. Valiokunta kuitenkin ehdottaa lakiehdotukseen tehtäväksi edellä perustuslakivaliokunnan lausunnossa tekemän valtiosääntöoikeudellisen muutosehdotuksen 6 §:n 3 momentin poistamisesta. Puheena oleva muutos edellyttää myös lakiehdotuksen johtolauseen muuttamista.

Lisäksi valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että Kyrönjoen alajuoksun tulvasuojelutyö saatetaan loppuun.

Koska valiokunta on hyväksynyt hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen esityksen pohjalta, lakialoitteeseen sisältyvä lakiehdotus ehdotetaan tarpeettomana hylättäväksi.

Toivomusaloitteissa ehdotetut toivomukset ovat tarpeettomia, jos eduskunta hyväksyy nyt käsiteltävänä olevan uudistuksen. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi toivomusaloitteiden hylkäämistä.

Edellä olevan perusteella laki- ja talousvaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

L a k i

Kyrönjoen erityissuojelusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti (poist.) säädetään:

1—5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(3 mom. poist.)

Samalla valiokunta ehdottaa,

*että lakialoitteeseen n:o 49/1987 vp.
sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.*

Lopuksi valiokunta ehdottaa,

*että toivomusaloitteet n:ot 226/1989
vp., 227/1989 vp. ja 260 hylättäisiin.*

Helsingissä 5 päivänä helmikuuta 1991

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Kokko, varapuheenjohtaja Järvisalo, jäsenet R. Aho, Dromberg (osittain), Joenpalo, Jurva,

Kalima, Nyman, Pulliainen, Rajamäki, Sarapää, Siuruainen, Turunen, Urpilainen, Valli ja Varpasuo sekä varajäsenet P. Lahtinen (osittain) ja Lapiolahti.

Vastalause

Kyrönjoki on jo tällä hetkellä yksi Suomen rakennetuimmista vesistöistä. Tällä hetkellä on käytössä kolme tekoallasta, joihin kaikkiin liittyy voimakkaasti vuorokausisäännöstellyt voimalaitokset. Säännöstelyn vaikutukset ulottuvat lailla suojeltavaksi aiottujen Ylistaron koskien alapuolelle. Ylistaroon suunnitellut voimalat tasaisivat vedenkorkeusvaihtelua.

Kyrönjoen yläosan vesistöyösuunnitelma on kokonaisuus, johon kuuluvat Ylistaron vesivoimalaitokset, Kyrönjoen kaukomittausjärjestelmä ja riittävän suuri jokiallas, jonka avulla voidaan tasata yläjuoksulta tulevat epätasaiset virtaamat. Ilman voimalaitoksia ei Kyrönjoelle saada ympärivuorokautisia sääätelyjärjestelmiä. Kyrönjoen erityissuojelulaki säilyttäisi joen tulevaa ennallaan.

Ylistaron koskimaisema ei rakentamisesta välttämättä muutu huonompaan suuntaan. Nyt kosket ovat suurimman osan vuotta melko kuivina. Rakennetut ylä- ja alavesikanavat

ovat siistejä. Kyrönjokisuunnitelmassa tavoiteltu vesistön moninaiskäyttö on onnistunut hyvin.

Lain perusteluissa mainitaan myös Vaasan raakaveden tarve. Tämä on otettu Kyrönjoen yläosan vesistösuunnitelman tavoitteisiin ja hankkeella on nostettu Kyrönjoen minimivirtaama noin 1 m³:stä 5 m³:iin. Vain näin on voitu turvata Vaasan vedentarve kaikkina aikoina.

Ympäristönsuojelun vuoksi vesivoimalaitoksia ei tulisi hylätä. Voimaloiden energia joudutaan korvaamaan uusiutumattomilla polttoaineilla, joiden käytöstä aiheutuu ilmansaasteita ja vapautuu kasvihuonekaasuja.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä
lakiehdotus hylättäisiin.*

Helsingissä 5 päivänä helmikuuta 1991

Eino Siuruainen
Eeva Turunen

Heikki Kokko

Sakari Valli
Kaarina Dromberg

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä
11 päivänä toukokuuta 1990
Lausunto n:o 4

Laki- ja talousvaliokunnalle

Laki- ja talousvaliokunta on 26 päivänä huhtikuuta 1990 päivätyllä kirjeellään pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunnalta lausunnon hallituksen esityksestä n:o 34 laiksi Kyrönjoen erityissuojelusta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ympäristöministeri Kaj Bärlund, kansliapäällikkö Lauri Tarasti ja ylitarkastaja Jukka Nurmio ympäristöministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Pekka Vihervuori oikeusministeriöstä, osastopäällikkö Timo Kotkasaari maa- ja metsätalousministeriöstä, pääjohtaja Simo Jaatinen ja toimistopäällikkö Matti Raivio vesi- ja ympäristöhallituksesta, toimitusjohtaja, teollisuusneuvos Pertti Karhama ja asianajaja, oikeustieteen lisensiaatti Heikki Kilpiä Jyllinkosken Sähkö Oy:n edustajina, toimitusjohtaja, diplomi-insinööri Antero Halminen Oy Vesirakentajasta, professori Erkki Aurejärvi, professori Mikael Hidén, professori Erkki J. Hollo, professori Antero Jyräki, professori Vesa Majamaa, professori Olli Mäenpää ja professori Ilkka Saraviita.

Käsiteltyään asian lähinnä valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan kiellettäväksi uuden voimalaitoksen rakentaminen Kyrönjoen keski- ja alaosaan. Vesivoiman omistajalle tai käyttöoikeuden haltijalle maksettavien korvausten perusteet olisivat samat kuin koskiensuojelulaissa.

Lakiehdotus on esityksen perustelujen mukaan käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen

67 §:ssä säädettyssä järjestyksessä, koska lakiehdotuksen mukaan Suomen valtion ja Jyllinkosken Sähkö Oy:n välinen yhteistoimintasopimus purkautuisi Kylänpäänkosken ja Kirkonkosken voimalaitosten rakentamisen osalta ja koska lakiehdotuksen mukaan purkautumisesta aiheutuvasta korvauksesta säädettäisiin vain viittaamalla lakiehdotuksen 2 ja 3 §:n perusteella jo määräytyvään korvaukseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi.

Valiokunnan kannanotot

Perustuslakivaliokunta on aiemmin katsonut koskivoiman kuuluvan omaisuuden suojan piiriin (PeVL n:o 5 ja 8/1947 vp.). Lisäksi valiokunta on (PeVL n:o 18/1982 vp. ja n:o 8/1986 vp.) todennut, että koska vesivoiman suurin merkitys omistajalle tai käyttöoikeuden haltijalle liittyy juuri mahdollisuuteen käyttää sitä energiantuotantoon, niin pysyvä kieltä myöntää rakentamislupaa uutta voimalaitosta varten jossakin vesistöissä tai sen osassa merkitsee omaisuuden normaalina, kohtuullisena ja järkevänä pidettävän käyttötavan kokonaan kieltämistä. Tällainen kieltä voidaan valiokunnan mielestä rinnastaa kiinteistöön kuuluvan etuuden tai erityisen oikeuden lunastukseen hallitusmuodon 6 §:n 3 momentin tarkoittamassa mielessä.

Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan voidaan hallitusmuodon 6 §:n 3 momentin nojalla säätää lailla. Esillä olevassa tilanteessa yleisen tarpeen vaatimus valiokunnan mielestä täyttyy. Lakiehdotuksen korvaussäännökset vastaavat

koskiensuojelulain säännöksiä, joiden todettiin lausunnossa n:o 8/1986 vp. olevan riittävät täyden korvauksen periaatteen kannalta. Näin ollen näiden seikkojen tähden ei ole estettä käsitellä lakiehdotusta tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu (esim. PeVL n:o 3/1982 vp.), että vain perustuslainsäätämisyjärjestyksessä annettavalla lailla voidaan puuttua ennen lain voimaantuloa tehtyihin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin, joita ei voi pitää hyvän tavan vastaisina tai kohtuuttomina. Vesihallituksen ja Jyllinkosken Sähkö Oy:n välisen sopimuksen todetaan lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentissa purkautuvan siltä osin kuin se on ristiriidassa säädettävän lain kanssa. Korvauksesta on ehdotuksen mukaan tällöin voimassa vain, mitä lain 2 ja 3 §:ssä säädetään.

Valiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotus selostetuin osin puuttuu kyseiseen sopimukseen, joka on tehty ennen lain voimaantuloa. Lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti estää voima-

yhtiötä käyttämästä tavanomaisia oikeudellisia keinoja saattaakseen sopimussuhteen purkautumiseen perustamansa vaatimukset tutkittaviksi.

Tällaisen taannehtivan ominaisuutensa vuoksi lakiehdotus on käsiteltävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Lakiehdotus voidaan kuitenkin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, jos lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti poistetaan.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä edellyttäen, että valiokunnan edellä lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentista tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Zyskiewicz, varapuheenjohtaja Alho sekä jäsenet Häkämies, Jansson, Joutsensaari, Jäätteenmäki,

Kekkonen, Laitinen, Lamminen, Männistö, Niinistö, Ollila, Pohjola, Pokka, Puisto, Viro-lainen ja Vähänäkki.

Eriävä mielipide

Perustuslakivaliokunnan enemmistö on katsonut, että Kyrönjoen erityissuojelua koskeva laki voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä mikäli lain 6 §:n 3 momentti poistetaan. Emme voi yhtyä enemmistön näkemykseen seuraavista syistä.

Perustuslakivaliokunnan käytännössä aiemmin on katsottu, että vain perustuslainsäätämisyjärjestyksellä annettavalla lailla voidaan puuttua ennen lain voimaantuloa tehtyihin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin, joita ei voida pitää hyvän tavan vastaisina tai kohtuuttomina. Kuitenkin vesihallituksen ja Jyllinkosken Sähkö Oy:n välinen sopimus on tehty ehdolli-

sena siten ”että riittävät oikeudelliset edellytykset ovat olemassa sanotun hankkeen vesilain mukaisen luvan myöntämiselle”. Sopimus on siis aiesopimuksen kaltainen. Ehto liittyy sellaiseen seikkaan, jonka täyttyminen riippuu paitsi sovellettavan lainsäädännön sisällöstä myös asianomaisen viranomaisen, ts. vesioikeuden, konkreettisessa tapauksessa tekemästä ratkaisusta. Sopimus ei näin ollen ole tältä osin sillä tavoin sitova, että sen perusteella voima-yhtiölle olisi syntynyt jokin sellainen varallisuuspitoinen oikeus tai etu, johon nyt oltaisiin perustuslainvastaisesti taannehtivasti puuttumassa.

Valiokunnan enemmistö on katsonut, että vaikka laki edellä olevia perusteluita mainitsemattakin voidaan säätää yksinkertaisessa järjestyksessä, lain 6 §:n 3 momentti johtaa perustuslainmukaiseen säätämisyjärjestykseen. Valiokunnan kannanotto merkitsee epäselvän ja tuloksiltaan epätodennäköisen oikeuskeinojen käyttömahdollisuuden suojaamista perustuslainsäätämisyjärjestyksellä.

Voimayhtiölle tulevasta korvauksesta on säädetty lain 2 ja 3 §:ssä. Lain 6 §:n 3 momentti purkaa sopimuksen niiltä osin kuin se on ristiriidassa nyt säädettävän lain kanssa. Näin ollen poistuu mahdollisuus oikeudellisia keinoja käyttäen saattaa tutkittavaksi sopimussuhteeseen teoreettisesti liittyvät korvausvaati-

mukset. Tällaisen taannehtivan ominaisuuden vuoksi valiokunnan enemmistö on päättänyt vaikeutettuun säätämisyjärjestykseen.

Allekirjoittaneet eivät katso lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentin edellyttävän vaikeutettua säätämisyjärjestystä, vaikkakin se on asiallisesti tarpeeton ja kaventaa oikeusjärjestykseen normaalisti kuuluvaa kannevaltaa. Perustuslakivaliokunta ei ole aiemmin ottanut tähän verrattavassa tilanteessa (vrt. PevL n:o 46/1922 vp.) kantaa kannevallan perustuslain suojasta. Olemme katsoneet, että lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti on näistä syistä poistettava tarpeettomana mutta säätämisyjärjestykseen vaikuttamattomana.

Helsingissä 11 päivänä toukokuuta 1990

Arja Alho
Antero Kekkonen

Matti Vähänäkki

Lauha Männistö
Virpa Puisto